

MÅNGFALDSPARK I GALLIVARE

PELTOVAARA

HITTA HIT MED GPS
67.085 • 20.347

En levande
558-åring

BARK SOM LIVSMEDEL
OCH FÖRPACKNINGSMATERIAL

Abborrträsk
– pärlan i parken

Välkommen till SCAs första mångfaldspark

– Peltovaara!

Invigningen av Peltovaara mångfaldspark i juni 2013 innebär att SCA går vidare för att utveckla skogsbruket mot ännu större hållbarhet och uthållighet. Fler mångfaldsparkar kommer att följa!

SCAs mångfaldsparkar är områden som präglas av större mångfald än skogslandskapet i genomsnitt. I Peltovaara hittar vi spännande värden kopplade till såväl den samiska kulturen som till den tidiga turismen i området. Dessutom finns här höga naturvärden.

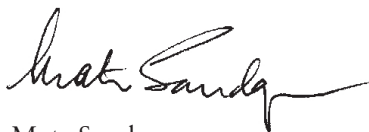
HÄNSYN TILL natur- och kulturvärden är en viktig del av alla de olika åtgärder som utförs i SCAs skogsbruk. Hänsyn kan se olika ut, från sparande av enskilda träd till avsättning av stora områden eller bränning av skog.

MÅNGFALDSPARKER ÄR större landskapsavsnitt på flera hundra hektar där minst halva arealen helt ska avsättas eller skötas för att gynna

natur- eller kulturvärden. I mångfaldsparkerna ska vi också använda oss av en mångfald av åtgärder och skötselmetoder. Dels för att förstärka värden som redan finns eller skapa nya, men också för att göra erfarenheter som vi tar med oss till verksamheten utanför parkerna.

MIN FÖRHOPPNING är också att dessa områden, med en mångfald av fantastiska värden samlade, ska ge dig intressanta upplevelser på en rad olika plan. Ta gärna del av de olika åtgärder vi planerar och utför, men framförallt – hitta dina egna pärlor.

Jag lovar att de finns här!

Mats Sandgren
vd, SCA Skog

Peltovaara mångfaldspark ligger strax utanför Gällivare och omfattar 3 100 hektar. Upplev höga naturvärden och fantasieggande kulturlämningar från tidigare epoker.

INNEHÅLL

2 SCAs mångfaldspark

4 Peltovaara mångfaldspark

– Naturvård för naturlig utveckling

6 Kulturlämningar

– minnen från samer, nybyggare och turister

9 Naturvärden

– möt berg, myrmark och trädslagsförsök

12 Karta över området

MER INFORMATION

SCA Skog

tel: 060-19 30 00
e-post: info.skog@sca.com
www.scaskog.com

Omslagsbild: En rad arter gillar livsmiljön i den gamla högstubben.

Foto: Anna Hallmén och Per Simonsson.

Produktion: SCA Skog och KarMin kommunikation

Tryck: Tryckeribolaget 2013

4

6

9

12

Peltovaara mångfaldspark

Peltovaara mångfaldspark ligger 16 kilometer sydväst om samhället Gällivare. Här finns många värden som vi vill värna, skog med höga naturvärden, kulturlämningar från tidigare epoker och även produktionsskog.

Man kan tydligt se hur människans i olika tider nyttjat skogen i Peltovaara för olika ändamål. Närheten till Gällivare och den tillgänglighet som ges av väg E45 gör också att det finns ett engagemang i bygden kring områdets bevarande och utveckling.

NATURVÅRDANDE ÅTGÄRDER

Målet för naturvärden i området är att efterlikna den förväntade naturliga utvecklingen för varje biotop. På cirka 500 hektar kommer därför skogen att lämnas helt utan åtgärder. Detta gäller bland annat alla

gransumpskogar. Trots att många bestånd är gamla råder det generellt sett brist på död ved. Detta beror på att skogen brukats under lång tid och få träd har fått stå kvar och dö en naturlig död.

Den låga tillväxten gör också att det tillkommer död ved mycket långsamt. Några av de åtgärder som kommer att genomföras i området är därför:

- *Naturvårdsbränning*

I områden som tidigare brunnit mer frekvent är brand en avgörande faktor för många arters fortlevnad.

Delar av mångfaldsparken utgörs av ett mosaiklandskap där myrmarker blandas med holmar av fastmark där barrblandskog växer.

Arter i området som gynnas av brand är bland andra olika taggsvampar som vill ha ett tunt marktäcke och kolflarnlavor som växer på bränd tallved.

- *Tillskapande av död ved*

Döda träd i olika stadier av nerbrytning är viktiga livsmiljöer för en rad arter. Död ved kan till exempel ny-skapas genom att träd ringbarkas eller katas (bark skalas av).

Bland de arter som gynnas av tillskottet av död ved finns dvärgbägarlav och svampar som fläckporing och gräddporing.

- *Plockhuggning*

Genom plockhuggning kan vi åstadkomma skiktade och olikåldriga skogar vilket gynnar reliktbodyck och andra arter som kräver solbelysta tallar.

- *Lövskötsel*

De naturliga förloppen i barrblandskogar gör att de med tiden blir allt mer dominerade av gran. Detta missgynnar de arter som är knutna till lövträd.

Genom att röja eller gallra bort barrträd kan vi gynna lövträden och därmed underlätta för arter som är knutna till lövträd.

*Barktäkt
från 1557.
Samerna an-
vände tallens
innerbark
både som
livsmedel
och som
förpacknings-
material.*

*Abborrträsk, ett arrendehemman under traktens järnbruk.
Arrendatorerna var skyldiga att medverka
i malmtransporterna ner till kusten.*

Kulturlämningar

Minnen från samer, nybyggare och turister

Peltovaara mångfaldspark är rik på forn- och kulturlämningar. Hittills har över hundra olika lämningar från såväl samiskt nyttjande som från nybyggartiden hittats och dokumenterats. Däribland olika härdar, kokgropar och kojruiner.

Ett utmärkande inslag är de många fynd av samiska barktakter som gjorts. Samerna använde tallens vita innerbark både som livsmedel och som förpackningsmaterial för att bevara senor som skulle behållas mjuka och användbara.

Då man undvek att skörda barken runt hela trädet överlevde tallarna. Skadorna har med tiden vallats över,

men spåren är tydliga för den som vet vad man ska titta efter. Dessa barktakter ser man idag framför allt på döda stående tallstubbar och kullfallna tallstammar. Den äldsta daterade barktakten i parken är från 1543 och den yngsta är från 1825.

SOM EN PÄRLA i mångfaldsparkens norra del ligger nybygget Abborrträsk i en sluttning ner mot sjön

Arrendehemmanets potatisland återfinns en bit upp på berget Peltovaara, där det var mer frostfritt. I närheten finns turiststugan från 1860-talet. I området är spåren efter samiska barktäkter många och tydliga – om man vet hur de ser ut.

med samma namn. Nybygget, i det som då var obebyggt land, gjordes 1757 som ett arrendehemman under traktens järnbruk. Arrendatorerna var skyldiga att medverka i malmtransporterna från Gällivare ner till kusten.

Inägorna är en mosaik av stenbunden slättermark, tidigare åkermark och gårdstun. Husen och den med handkraft och möda uppodlade marken vittnar om de levnadsvillkor som stod till buds för de första fast boende människorna.

BYGGNADERNA OCH den omgivande marken ägs sedan 1990 av Gällivare Sockens Hembygdsförening som då övertog ägandet från SCA. Markerna slås varje sommar genom hembygdsföreningens och naturskyddsföreningens försorg och betas av får. Marken är stenbunden och därför aldrig plöjd.

UPPE PÅ BERGET Peltovaara finns en öppning i skogen med en liten åker som hörde till nybygget vid Abborrträsk.

På höjden var det mer frostfritt än nere vid Abborrträsk och här odlades potatis och korn. I öppningen ligger också en timrad turiststuga från 1860-talet som anlades när turistströmmarna till de svenska fjällen började komma igång.

Turiststugan är en av de äldsta bevarade turiststugorna i Norrbotten.

RALLARSTIGEN SOM går mellan Gällivare och Porjus löper genom mångfaldsparken.

Den har en historia som turiststig från slutet av 1800-talet och som rallarstig från början av 1900-talet. Rallarstigen besöks fortfarande av vandrare från när och fjärran.

Möt berg, myrmark & trädslagsförsök

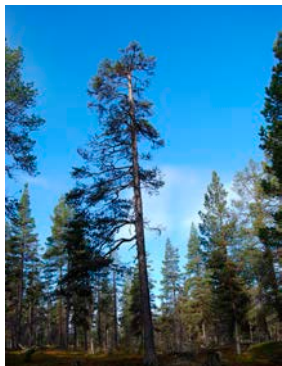

*Peltovaara mångfaldspark
omfattar totalt 3 100 hektar.
Av detta utgörs 1 250 hektar av produktiv
skogsmark medan 1 090 hektar är myr
och 688 hektar är vatten.*

Skogen i området har länge nyttjats av såväl samer som av nybyggarna vid Abborrträsk. När sågverksindustrin utvecklades på slutet av 1800-talet avverkades de grövsta träden i omgångar och efter 1950 har kalhyggen tagits upp. Av skogarna i parken är

60 procent skogar som är äldre än 120 år och som aldrig varit kalavverkade.

Totalt kommer cirka 900 hektar att utgöras av naturvårdsskogar som helt lämnas eller sköts för att bevara naturvärden och cirka 300 hektar att vara produktionsskog.

T.v. På berget Akkavaaras sluttning finns en 558 år gammal tall som fortfarande lever.

T.h. Naturvårdsbränning är ett sätt att gynna många arters fortlevnad i området.

Skogstyperna i området varierar och man kan urskilja fyra olika biotopområden:

- BERGEN PELTOVAARA och Akkavaara är dominerade av tallskogar på friska marker. Här har skogsbränder härjat flitigt och de flesta av träden i den äldre skogen är uppkomna efter brand 1848. Här finns bl a en levande tall som är imponerande 558 år gammal (2013).

I området finns också ett större sentida hygge och ungskogar från avverkningar på 1960-talet samt ett trädslagsförsök som anlagts för forskning.

- PÅ BERGET KUOSSOVARE i den västra delen är skogen mer påverkad av avverkningar. Stora delar utgörs av yngre tall- och björkdominerade bestånd.

- NORR OM VÄG E45 är terrängen flackare och här finns gott om

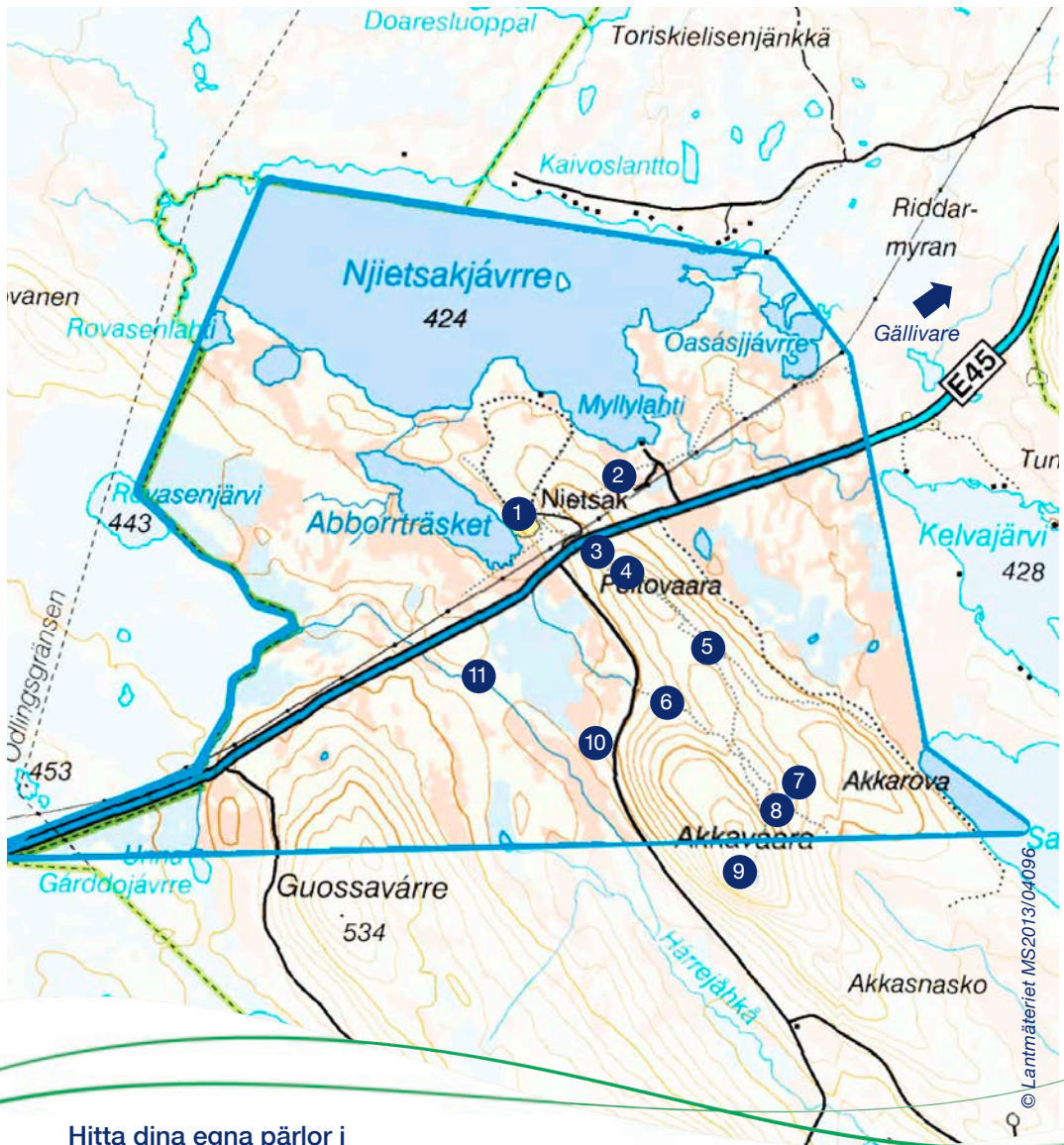
sumpskog. I dessa fuktiga områden har det varit långt mellan skogsbränderna. Den övervägande delen av skogen är olikåldriga barrblandskogar som påverkats av dimensionsavverkningar (avverkning av de grövsta träden, oftast utan åtgärder för att få upp ny skog).

- DE ÖSTRA DELARNA av parken är ett mosaiklandskap. Här blandas myrmarker och holmar av fastmark där skogen utgörs av barrblandskog som påverkats av dimensionsavverkningar.

Området har genom SCAs försorg inventerats i jakt på höga naturvärden. Även andra intressenter har gjort dokumenterade inventeringar med fokus bland annat på svampar, lavar och fågelliv. Totalt har ett 40-tal rödlistade arter hittats.

*Peltovaara mångfaldspark omfattar 3 100 hektar.
Skogen i området har utnyttjats av såväl samer som
nybyggare och sågverksindustrin.*

Hitta dina egna pärlor i

Peltovaara mångfaldspark

1. Nybygget Abborträsk (anlagt 1757)
2. Rallarstigen mellan Gällivare och Porjus
3. Samisk barktäkt, tall daterad till 1557
4. Potatislandet och turiststugan
5. Samiska härdar och samiska barktäkter
6. Urskogsartad granskog med många rödlistade arter
7. Urskogsartad tallskog med bl a en levande tall som är 558 år (2013)
8. Samisk barktäkt 1724
9. Samisk offerplats
10. Bränningsområde
11. Bäcksumpskog med ringlav

